

Spis treści

	Str.	Nb.
Wstęp	V	
Wstęp do drugiego wydania	VII	
Wstęp do trzeciego wydania	VIII	
Wstęp do czwartego wydania	IX	
Wykaz skrótów	XXIII	
Opracowania encyklopedyczne i słowniki, podręczniki, wybory źródeł, prace pomocnicze	XXV	
Wprowadzenie	1	
Rozdział I. Znaczenie nauki prawa rzymskiego	1	1
§ 1. Rola prawa rzymskiego w nauczaniu prawa	1	1
§ 2. Znaczenie terminu „prawo rzymskie”	2	2
§ 3. Znaczenie prawa rzymskiego w dziejach prawa w Europie	4	5
I. Korzenie współczesnej Europy	5	5
II. Prawo rzymskie jako podstawa współczesnego prawa prywatnego	6	6
III. Prawo rzymskie jako podstawa historycznego spojrzenia na prawo	8	8
Rozdział II. Rzymskie definicje prawa, systematyzacja prawa i pojęcia prawne	11	9
§ 4. Definicja prawa	11	9
I. Uwagi wstępne	11	9
II. Elementy definicji prawa w tekstach jurystów rzymskich	13	10
§ 5. Podziały prawa	15	11
I. Znaczenie podziałów w definiowaniu prawa	15	11
II. Zasada personalności prawa i wynikające z niej podziały prawa	15	12
1. Zasada personalności a zasada terytorialności prawa	15	12
2. <i>Ius civile</i>	17	13
3. <i>Ius gentium</i>	17	14
4. <i>Ius honorarium</i>	18	15
5. <i>Ius vetus</i> – <i>ius novum</i>	19	16
III. Podział prawa na <i>ius strictum</i> i <i>ius aequum</i>	19	17
IV. Podział prawa na publiczne i prywatne	21	19
V. Podział stosunków prawnych na stosunki chronione za pomocą <i>actiones in rem</i> oraz <i>actiones in personam</i>	22	20
1. Uwagi wstępne	22	20
2. Prawa władcze skuteczne <i>erga omnes</i>	23	21
3. Prawa względne, skuteczne wobec określonych osób (<i>inter partes</i>)	24	22
§ 6. Rzymskie systematyzacje prawa prywatnego	25	23

	Str.	Nb.
I. Znaczenie systematyki prawa	25	23
II. Systematyka ustawy XII tablic	25	24
III. Systematyka edyktowa	28	25
IV. Systematyka naukowa	28	26
1. Idee Cyserona dotyczące sposobu przedstawiania prawa	28	26
2. Systematyka Instytucji Gaiusa	29	27
3. Systematyka pandektowa	31	28
§ 7. Zdarzenia wywołujące skutki prawne	31	29
I. Uwagi wstępne	32	29
II. Działania prawne – pojęcie i klasyfikacja	32	30
1. Pojęcie	32	30
2. Czynności formalne i nieformalne	33	31
3. Czynności jednostronne i dwustronne	33	32
4. Czynności między żyjącymi (<i>inter vivos</i>) i na wypadek śmierci (<i>mortis causa</i>)	34	33
5. Czynności rozporządzające i zobowiązujące	34	34
6. Czynności odpłatne i nieodpłatne (pod tytułem darmym)	34	35
7. Czynności przyczynowe (kauzalne) i czynności abstrakcyjne (oderwane)	35	36
8. Czynności fidejucyjne	36	37
III. Elementy czynności prawnej	37	38
1. <i>Essentialia, naturalia</i> i <i>accidentalia negotii</i>	37	38
2. Warunek	38	39
3. Termin	39	43
4. Polecenie	40	44
IV. Oświadczenie woli i jego wady	40	45
V. Modyfikacja nieważnej czynności prawnej	42	47
VI. Skutki zdarzeń prawnych	43	48
VII. Zastępstwo	44	49
Rozdział III. Źródła prawa	45	50
§ 8. Periodyzacja prawa rzymskiego	45	50
§ 9. Źródła prawa w okresie archaicznym	45	51
I. Zwyczaj	46	51
II. <i>Leges regiae</i>	46	52
III. Ustawa XII tablic	47	53
IV. <i>Leges</i> i <i>plebiscita</i>	48	54
V. Interpretacja ustawy XII tablic i początki rzymskiej jurysprudencji	49	57
§ 10. Źródła prawa w okresie przedklasycznym	50	59
I. Edykty urzędników	51	59
II. Wpływ jurystów na rozwój i doskonalenie prawa	52	61
§ 11. Źródła prawa w okresie klasycznym	53	62
I. Zaprzestanie uchwalania <i>leges</i>	54	62
II. <i>Senatus consulta</i>	54	63
III. Uporządkowanie edyktów	55	64
IV. Konstytucje cesarskie	56	65
V. Prawotwórcza działalność prawników	57	66
1. <i>Ius respondendi</i>	57	66
2. Szkoły prawa i najwybitniejsi juryści	58	68

	Str.	Nb.
3. Instytucje Gaiusa	59	71
§ 12. Źródła prawa w okresie poklasycznym	60	72
I. Pierwsze zbiory konstytucji cesarskich	60	72
II. Próby uporządkowania <i>ius</i>	61	74
III. Upadek jurysprudencji i kultury prawnej	62	75
IV. Przedjustyniańskie próby kodyfikacji <i>leges</i> i <i>ius</i>	63	77
§ 13. Źródła prawa justyniańskiego	64	79
Część I. Prawo dotyczące osób	69	
Rozdział IV. Osoby	69	86
§ 14. Prawo dotyczące osób w systematyce Instytucji Gaiusa	69	86
§ 15. Osoby fizyczne	69	87
I. Wolni – niewolnicy	70	87
1. Uwagi wstępne	70	87
2. Powstanie niewoli	71	88
3. Sytuacja prawna niewolników	71	89
4. Formalne i nieformalne sposoby wyzwolenia niewolników ...	74	95
5. Ustawodawstwo Augusta dotyczące niewolników	77	99
6. Sytuacja prawna wyzwolenców	78	100
7. Osoby <i>in mancipio</i> i stany podobne	79	101
II. Obywatele rzymscy – nieobywatele	79	102
III. Osoby <i>sui iuris</i> i <i>alieni iuris</i>	81	106
IV. Pokrewieństwo kognacyjne	82	109
V. Zdolność prawna	84	112
§ 16. Osoby prawne	86	115
Rozdział V. Rodzina	89	117
§ 16a. Wprowadzenie	89	117
§ 17. Prawo małżeńskie	90	118
I. Zaręczyny (<i>sponsalia</i>)	91	118
II. <i>Iustum matrimonium</i>	92	119
1. Definicja małżeństwa	92	119
2. Zawarcie małżeństwa	92	120
3. Wymogi <i>ustum matrimonium</i>	93	121
4. Rozwiązanie małżeństwa	94	122
III. <i>Conventio in manum</i>	94	123
IV. Stosunki osobiste i majątkowe między małżonkami	96	124
1. Stosunki osobiste	96	124
2. Stosunki majątkowe	96	125
3. Posag	97	126
4. <i>Donatio ante nuptias</i>	98	128
V. Ustawodawstwo małżeńskie Augusta	99	129
VI. Konkubinat	100	130
§ 18. <i>Patria potestas</i>	101	131
I. Wejście pod <i>patria potestas</i>	102	131
1. Uwagi wstępne	102	131
2. Urodzenie w <i>ustum matrimonium</i>	103	132
3. Przepisobienie: <i>adoptio</i> i <i>adrogatio</i>	103	133

	Str.	Nb.
4. <i>Legitimatio</i>	105	136
II. Uprawnienia i obowiązki wynikające z <i>patria potestas</i>	105	137
III. Wyjście spod <i>patria potestas</i>	106	139
IV. Sytuacja prawna osób będących pod <i>patria potestas</i>	107	140
§ 19. Opieka (<i>tutela</i>) i kuratela	109	142
I. Powołanie opiekuna	109	142
II. <i>Tutela impuberum</i>	110	143
III. <i>Tutela mulierum</i>	110	144
IV. Kuratela	111	145
§ 20. Zdolność do czynności prawnych	112	146
Część II. Prawo dotyczące rzeczy	117	
Rozdział VI. Rzeczy i ich podziały	117	152
§ 21. Pojęcie rzeczy	117	152
I. Pojęcie <i>res</i> w prawie rzymskim	117	152
II. Pożytki (<i>fructus</i>)	117	153
§ 22. Podziały rzeczy	118	154
I. Podziały rzeczy w Instytucjach Gaiusa	118	154
1. <i>Res in patrimonio</i> – <i>res extra patrimonium</i>	118	154
2. <i>Res corporales</i> – <i>res incorporales</i>	119	156
3. <i>Res Mancipi</i> – <i>res nec Mancipi</i>	120	157
II. Inne podziały rzeczy w prawie rzymskim	120	158
1. Rzeczy ruchome (<i>res mobiles</i>) – nieruchomości (<i>res immobiles</i>)	121	158
2. Rzeczy oznaczone co do gatunku (<i>genus</i>) – rzeczy oznaczone co do tożsamości (<i>species</i>)	121	159
3. Rzeczy zużywalne – rzeczy nieużywalne	121	160
4. Rzeczy podzielne – rzeczy niepodzielne	122	161
5. Rzeczy pojedyncze – rzeczy złożone – rzeczy zbiorowe	122	162
Rozdział VII. Władanie rzeczami (prawo rzeczowe)	124	163
§ 23. Formy władania rzeczami	124	163
I. Własność	124	163
1. Pojęcie własności	124	163
2. Rodzaje własności rzymskiej	125	164
3. Uprawnienia właściciela i ich ograniczenia	127	166
4. Współwłasność	129	171
II. Posiadanie	130	172
1. Pojęcie posiadania	130	172
2. Rodzaje posiadania	131	174
§ 24. Nabycie władania rzeczami	132	175
I. Nabycie własności	132	175
1. Uwagi wstępne	132	175
2. <i>Mancipatio</i>	133	176
3. <i>In iure cessio</i>	134	178
4. <i>Traditio</i>	135	179
5. <i>Usucapio</i> i <i>longi temporis praescriptio</i>	137	183
6. <i>Occupatio</i>	140	188
7. <i>Accessio</i>	141	189

	Str.	Nb.
8. <i>Specificatio</i>	143	190
9. <i>Thesaurus</i>	143	191
10. <i>Fructus</i>	143	192
II. Nabycie posiadania	144	193
§ 25. Ochrona władania rzeczami	145	196
I. Ochrona własności (ochrona petytoryjna)	145	196
1. Uwagi wstępne	145	196
2. <i>Rei vindicatio</i>	146	197
3. <i>Actio negatoria</i>	149	201
4. <i>Actio Publiciana</i>	150	202
5. Środki ochrony wynikające ze stosunków sąsiedzkich	152	204
II. Ochrona posiadania (ochrona posesoryjna)	154	205
1. Uwagi wstępne	154	205
2. Interdykty <i>retinendae possessionis</i>	154	206
3. Interdykty <i>recuperandae possessionis</i>	155	207
4. Zmiany w prawie poklasycznym i justyniańskim	156	208
5. Interdykty <i>adipiscendae possessionis</i>	157	209
§ 26. Prawa na rzeczy cudzej (tzw. <i>iura in re aliena</i>)	157	210
I. Uwagi wstępne	158	210
II. Służebności (<i>servitutes</i>)	158	211
1. Służebności gruntowe (<i>servitutes praediorum</i>)	158	211
2. Służebności osobiste (tzw. <i>servitutes personarum</i>)	159	212
3. Ustanowienie i zgaśnięcie służebności	161	213
4. Ochrona służebności	161	214
5. Zasady dotyczące służebności	162	215
III. Zastaw	162	216
1. Uwagi wstępne	162	216
2. <i>Fiducia</i>	162	217
3. Zastaw ręczny (<i>pignus</i>)	163	218
4. Zastaw umowny (hipoteka)	163	219
5. Ustanowienie i wygaśnięcie zastawu	164	220
6. Przedmiot zastawu	165	222
7. Realizacja zastawu	165	223
8. Wielość zastawów	166	224
IV. Emfiteuza	167	225
V. <i>Superficies</i>	168	226

Rozdział VIII. Spadki

§ 27. Miejsce spadków w systematyce Instytucji Gaiusa	169	227
§ 28. <i>Hereditas</i> i <i>bonorum possessio</i>	169	228
I. <i>Hereditas</i> – pojęcie – podstawy powołania	170	228
II. <i>Bonorum possessio</i>	171	230
1. Geneza <i>bonorum possessio</i>	171	230
2. Sytuacja prawna dziedzica prawa pretorskiego	172	231
§ 29. Dziedziczenie testamentowe	172	232
I. Pojęcie testamentu	173	232
II. Rodzaje testamentów	174	233
1. Archaiczne formy testamentu	174	233
2. <i>Mancipatio familiae</i> – testament mancypacyjny	174	234

	Str.	Nb.
3. Testament pretorski	175	235
4. Testamenty w okresie poklasycznym	175	236
5. Testament żołnierski	176	237
III. Treść testamentu	176	238
1. <i>Heredis institutio</i>	176	238
2. <i>Substitutio</i>	178	239
3. Inne postanowienia zawarte w testamencie	179	240
4. Wydziedziczenie (<i>exhereditatio</i>) i tzw. dziedziczenie przeciw- testamentowe	180	242
IV. Nieważność i nieskuteczność testamentu	182	244
V. Kodycył	183	246
§ 30. Dziedziczenie beztestamentowe	183	247
I. Uwagi wstępne	183	247
II. Dziedziczenie według ustawy XII tablic	184	248
III. Dziedziczenie według edyktu pretorskiego	185	249
IV. Zmiany w dziedziczeniu beztestamentowym w okresie pryncypatu	187	250
V. Dziedziczenie według Nowel justyniańskich	187	251
§ 31. Nabycie spadku i jego skutki	189	252
I. Nabycie spadku	189	252
II. Sytuacja prawna spadkobiercy	190	256
III. Wielość dziedziców	191	257
IV. Ochrona spadkobiercy	192	258
§ 32. Przysporzenia kosztem spadku	193	259
I. Zapisy testamentowe (<i>legata</i>)	193	259
II. Fideikomisy (<i>fideicommissa</i>)	196	260
Rozdział IX. Zobowiązania	198	262
§ 33. Wprowadzenie	198	262
I. Miejsce zobowiązań w systematyce Instytucji Gaiusa	198	262
II. Pojęcie zobowiązania	198	263
1. Uwagi wstępne	198	263
2. Określenia zobowiązań w źródłach prawa rzymskiego	199	264
3. Elementy rzymskiej <i>obligatio</i>	199	265
III. Teorie odnoszące się do genezy rzymskiej <i>obligatio</i>	200	266
§ 34. Podziały zobowiązań	203	267
I. Znaczenie klasyfikacji zobowiązań	203	267
II. Podziały zobowiązań z uwagi na ich charakter	203	268
1. Podział zobowiązań na jednostronne i dwustronne	203	268
2. Podział zobowiązań na zobowiązania ścisłego prawa (<i>stricti iuris</i>) i dobrej wiary (<i>bonae fidei</i>)	204	269
3. Tzw. zobowiązania cywilne (<i>obligationes civiles</i>) i zobowiąza- nia naturalne (<i>obligationes naturales</i>)	205	270
§ 35. Świadczenie	206	271
I. Pojęcie i rodzaje świadczenia	206	271
II. Wymagania dotyczące świadczenia	207	272
III. Świadczenie w rzeczach określonych co do <i>genus</i> lub co do <i>species</i>	208	273
IV. Wielość świadczeń	208	274
1. Zobowiązania przemienne (<i>obligatio alternativa</i>)	208	274
2. Upoważnienie przemienne (<i>facultas alternativa</i>)	209	276

	Str.	Nb.
V. Podzielność świadczenia i solidarność	209	277
1. Podzielność świadczenia	209	277
2. Solidarność	210	278
§ 36. Źródła zobowiązań	210	279
I. Uwagi wstępne	211	279
II. Klasyfikacja źródeł zobowiązań przedstawiona przez Gaiusa w Instytucjach i jej rozwój w <i>Res cottidianae</i>	212	280
1. Dwójpodział źródeł zobowiązań w Instytucjach Gaiusa	212	280
2. Trójpodział źródeł zobowiązań w <i>Res cottidianae</i>	212	281
III. Klasyfikacja źródeł zobowiązań w Instytucjach justyniańskich	213	282
IV. Inne klasyfikacje źródeł zobowiązań	214	283
§ 37. Zobowiązania z kontraktów i zdarzeń do nich zbliżonych	215	284
I. Geneza i rozwój rzymskiego systemu kontraktowego	217	284
II. Klasyfikacja kontraktów	218	285
III. Kontrakty realne (<i>obligationes re contractae</i>)	219	286
1. Pożyczka (<i>mutuum</i>)	219	286
2. Użyczenie (<i>commodatum</i>)	221	287
3. Przechowanie (<i>depositum</i>)	222	288
4. Zastaw ręczny (<i>pignus</i>)	222	289
IV. Kontrakty słowne (<i>obligationes verbis contractae</i>)	223	290
V. Kontrakty literalne (<i>obligationes litteris contractae</i>)	225	291
VI. Kontrakty konsensualne (<i>obligationes consensu contractae</i>)	226	292
1. Kupno-sprzedaż (<i>emptio venditio</i>)	226	292
2. Najem (<i>locatio conductio</i>)	229	295
3. Spółka (<i>societas</i>)	231	296
4. Zlecenie (<i>mandatum</i>)	233	297
VII. Rozszerzenie rzymskiego systemu kontraktowego	234	298
1. Uwagi wstępne	234	298
2. Kontrakty realne nienazwane	235	299
3. <i>Pacta</i>	236	300
4. Rozszerzenie pojęcia kontraktów	238	301
VIII. „Jakby kontrakty” (<i>obligationes quasi ex contractu</i>)	239	302
1. Pojęcie „jakby kontraktów”	239	302
2. <i>Negotiorum gestio</i>	239	303
3. <i>Tutela</i>	240	304
4. <i>Legatum</i>	240	305
5. <i>Solutio indebiti</i>	240	306
§ 38. Zobowiązania powstałe z czynów niedozwolonych i ze zdarzeń do nich zbliżonych	242	309
I. Pojęcie czynu niedozwolonego (<i>delictum</i>) w prawie rzymskim	244	309
II. Poszczególne delikty	245	310
1. <i>Furtum</i>	245	310
2. <i>Rapina</i>	249	313
3. <i>Damnum iniuria datum</i>	249	314
4. <i>Iniuria</i>	254	317
III. „Przestępstwa prawa pretorskiego”	257	321
1. Uwagi wstępne	257	321
2. <i>Metus</i>	258	322
3. <i>Dolus</i>	259	323

	Str.	Nb.
4. <i>Servi corruptio</i>	260	324
5. <i>Fraus creditorum</i>	260	325
IV. Inne zdarzenia rodzące skargę penalną (<i>obligationes quasi ex delicto</i>)	260	326
1. Pojęcie „jakby deliktu”	260	326
2. <i>Iudex qui litem suam fecit</i>	261	327
3. <i>Effusum vel deiectum</i>	262	328
4. <i>Positum aut suspensum</i>	263	329
5. <i>Exercitores navis aut cauponae aut stabuli de damno aut furto</i>	264	330
6. Inne przypadki zaliczane do „jakby deliktów”	264	331
§ 39. Umocnienie zobowiązań	265	332
I. <i>Intercessio</i>	265	332
II. Rzeczowe umocnienie zobowiązań	265	333
III. Osobowe umocnienie zobowiązań	266	334
§ 40. Skutki niewykonania zobowiązań	266	335
I. Uwagi wstępne	266	335
II. Podstawy odpowiedzialności za niewykonanie zobowiązania	267	336
III. Szkoda majątkowa i odszkodowanie	269	337
IV. Zwłoka	269	338
§ 41. Wygaśnięcie zobowiązań	270	339
I. Wykonanie świadczenia	270	339
II. Zwolnienie z długu	272	340
III. <i>Novatio</i>	272	341
IV. Zmiana podmiotów stosunków obligacyjnych	273	342
V. <i>Confusio</i>	273	343
VI. Śmierć stron	273	344
VII. Potrącenie	274	345
Część III. Prawo dotyczące skarg	275	
Rozdział X. Ochrona praw prywatnych	275	346
§ 42. Ochrona praw prywatnych w systematyce przedstawiania prawa w Rzymie	275	346
§ 43. Postępowanie sądowe	276	348
I. Uwagi wstępne	276	348
II. Podstawowe pojęcia z zakresu procesu prywatnego	277	349
1. Jurysdykcja (<i>iurisdictio</i>)	277	349
2. <i>Actio</i> – skarga – powództwo	278	350
3. Strony	279	351
4. Kontradyktoryjność	280	355
5. Ciężar dowodu	281	356
III. Przemiany postępowania sądowego w Rzymie	281	357
IV. Ogólna charakterystyka postępowania legisakcyjnego i formułkowego	284	358
1. Podział postępowania na dwa stadia	284	359
2. Pozew prywatny	285	360
3. <i>Litis contestatio</i>	286	361
4. Wyrok	288	364
5. Postępowanie egzekucyjne	289	365
§ 44. Postępowanie legisakcyjne	290	367

	Str.	Nb.
I. Ogólna charakterystyka	290	367
II. Poszczególne <i>legis actiones</i>	291	368
1. <i>Legis actio sacramento</i>	291	368
2. <i>Legis actio per manus iniectioem</i>	293	371
3. <i>Legis actio per iudicis (arbitrive) postulationem</i> oraz <i>legis actio per conductionem</i>	294	372
4. <i>Legis actio per pignoris capionem</i>	295	375
§ 45. Postępowanie formułkowe	295	376
I. Ogólna charakterystyka	296	376
II. Formułka	296	377
1. Istota formułki	296	377
2. Części zwyczajne formułki	297	378
3. Części nadzwyczajne formułki	299	386
4. Przykłady formułek	301	389
III. Klasyfikacje (podziały) skarg	304	392
1. Znaczenie podziałów skarg	304	392
2. <i>Actiones in rem – actiones in personam</i>	304	393
3. Skargi cywilne (<i>actiones civiles</i>) – skargi pretorskie (<i>actiones honorariae</i>)	305	394
4. Skargi ścisłego prawa (<i>actiones stricti iuris</i>) – skargi dobrej wiary (<i>actiones bonae fidei</i>)	306	395
5. Skargi odszkodowawcze (<i>actiones rei persecutoriae</i>) – skargi penalne (<i>actiones poenales</i>)	306	396
6. Inne podziały skarg	307	397
IV. Postępowanie egzekucyjne	308	399
§ 46. Postępowanie kognicyjne (<i>cognitio extra ordinem</i>)	309	402
I. Ogólna charakterystyka	309	402
1. Rozwój postępowania kognicyjnego	309	402
2. Cechy charakterystyczne procesu kognicyjnego	310	403
II. Rozpoznawanie spraw w postępowaniu kognicyjnym	311	405
1. System sądów cesarskich	311	405
2. Rozpoczęcie procesu	312	406
3. Rozprawa	313	407
4. Wyrok	313	408
5. Apelacja	314	409
III. Postępowanie egzekucyjne	314	410
IV. Szczególne rodzaje postępowania	315	411
§ 47. Ochrona pozaprosowa	315	414
I. Znaczenie ochrony pozaprosowej	316	414
1. W okresie postępowania legisakcyjnego i formułkowego	316	414
2. W okresie postępowania kognicyjnego	316	415
II. Środki ochrony pozaprosowej	317	416
1. Interdykty (<i>interdicta</i>)	317	416
2. Stypulacje pretorskie (<i>stipulationes praetoriae</i>)	318	417
3. <i>Missiones</i>	318	418
4. <i>Restitutio in integrum</i>	319	419
Zakończenie	321	

